

PRACOVNÉ A SOCIÁLNE PRÁVA

POZNAJTE

Zmluva o fungovaní Európskej únie a Zmluva o Európskej únii, dve hlavné zmluvy EÚ, uvádzajú niekoľko požiadaviek týkajúcich sa sociálnych práv, vrátane celkového cieľa, ktorým je chrániť sociálne práva a povinnosť zlepšiť pracovné podmienky, verejné zdravotníctvo a bojovať proti sociálnemu vylúčeniu.

Charta základných práv Európskej únie¹ obsahuje právo na sociálne zabezpečenie, pomoc v nezamestnanosti, dôchodky, sociálnu pomoc a pomoc pri bývaní a zdravotnú starostlivosť za istých okolností. Európsky dohovor o ľudských právach nezahŕňa sociálne práva, ale Európsky súd pre ľudské práva vydal niekoľko rozhodnutí o sociálnych právach², keď sa vzťahujú na iné práva, ako je právo na rodinný život a zákaz mučenia.

Právo EÚ však necháva na štátoch, aby vo svojich vnútroštátnych predpisoch určili, kto sa môže uchádzať o sociálnu ochranu a snaží sa o harmonizáciu a zabezpečenie rovnakého zaobchádzania so všetkými občanmi EÚ³, ktorí uplatňujú sociálne práva mimo krajiny, ktorej sú štátnymi príslušníkmi.

Finančná kríza a úsporné opatrenia zavedené v mnohých európskych krajinách po roku 2009 negatívne ovplyvnili sociálne práva a ochranu v mnohých európskych krajinách.

V správe⁴ vypracovanej pre Európsky parlament v roku 2015 sa uvádza, že úsporné opatrenia v EÚ majú hlboko negatívny vplyv na ochranu hospodárskych, sociálnych a kultúrnych, ako aj občianskych a politických práv.

V správe sa ďalej uvádza, že na Cypre, v Grécku, Írsku, Taliansku, Španielsku a Portugalsku došlo k zvýšeniu počtu ľudí, ktorí prišli o prácu, zamestnávania na čiastočný a dočasný úväzok a k zvýšeniu pracovného času, a k zníženiu ochrany v nezamestnanosti a miezd. Toto všetko ovplyvnilo právo zapojiť sa a zostať v pracovnom pomere za spravodlivých podmienok, najmä v prípade žien, mladých pracovníkov, ľudí s postihnutím, migrantov, kočovníkov, pracovníkov s nízkou mzdou, dôchodcov a slobodných.

¹ eur-lex.europa.eu/legal-content/en/txt/pdf/?uri=celex:12010p&from=en

² www.echr.coe.int/documents/fs_health_eng.pdf

³ ec.europa.eu/social/main.jsp?catid=850&langid=en

⁴ [www.europarl.europa.eu/regdata/etudes/stud/2015/510021/ipol_stu\(2015\)510021_en.pdf](http://www.europarl.europa.eu/regdata/etudes/stud/2015/510021/ipol_stu(2015)510021_en.pdf)

V správe sa takisto uvádza, že také opatrenia ako je zníženie počtu učiteľov a škôl a obmedzenie niektorých služieb pre zraniteľné skupiny, ako sú postihnuté deti, rómske deti a deti migrantov, negatívne ovplyvnili právo na vzdelanie.

Podľa správy úsporné opatrenia v tých istých krajinách ovplyvnili právo na zdravotnú starostlivosť, predovšetkým v Grécku a na Cypre. Tieto opatrenia viedli k zníženiu prístupu k zdravotnej starostlivosti, vrátane preventívnej medicíny, k zvýšeniu nákladov a čakacej lehoty a k nedostatkom v zásobovaní liekmi. Podľa správy bolo niekoľko skupín neúmerne dotknutých opatreniami, medzi nimi aj chudobní a bezdomovci, starší ľudia, ľudia s postihnutím a ich rodiny, ženy a nezdokumentovaní migranti.

Podľa správy boli negatívne postihnuté aj dôchodky, predovšetkým vo forme zníženia výdavkov štátu na dôchodky a zníženia životnej úrovne dôchodcov.

POCHOPTE

Čl. 3 Zmluvy o Európskej únii (ZEÚ) stanovuje, že Únia by mala bojovať proti sociálnemu vylúčeniu a diskriminácii, podporovať sociálnu spravodlivosť a ochranu, rovnosť medzi ženami a mužmi a solidaritu medzi generáciami.

Čl. 151 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) stanovuje, že Únia a jej členovia majú za cieľ podporu zamestnanosti, zlepšenie životných a pracovných podmienok, aby bolo možné ich harmonizovať pri zachovaní ich zlepšenia, riadnu sociálnu ochranu, podporu dialógu medzi manažmentom a pracovníkmi, rozvoj ľudských zdrojov za účelom dosiahnutia trvalo vysokej zamestnanosti a boja proti vylúčeniu.

Charta základných práv Európskej únie⁵ obsahuje uznanie nároku na dávky sociálneho zabezpečenia a sociálnej pomoci, vrátane materskej, podpory v nezamestnanosti a dôchodkov, pre občanov EÚ bez ohľadu na to, kde žijú, za podmienok ustanovených vnútroštátnymi predpismi a právom EÚ. Zahŕňa aj právo na sociálnu pomoc a pomoc pri bývaní pre všetkých, ktorí nemajú dostatok prostriedkov, právo na prístup k preventívnej zdravotnej starostlivosti a právo využívať lekársku starostlivosť.

Napriek hore uvedeným zmluvám a charte, nariadenia a smernice EÚ (zákony) ich nepretransformovali do podrobných pravidiel záväzných pre členské štáty EÚ, a inštitúcie EÚ ešte nepostúpili ani jeden prípad pred súd, aby uplatnili tieto práva. Skôr to nechávajú na

⁵ eur-lex.europa.eu/legal-content/en/txt/pdf/?uri=celex:12010p&from=en

národné vlády, pričom sa EÚ snaží dohliadnuť na to, aby na základe národnosti nedochádzalo k diskriminácii v zamestnaní a pri poskytovaní sociálnej ochrany, a zameriava sa na politiky a aktivity na podporu ochrany týchto práv.

SLUŠNÉ PRACOVNÉ PODMIENKY A OCHRANA V NEZAMESTNANOSTI

Čl. 153 ZFEÚ stanovuje konkrétne povinnosti pre Úniu pri implementácii Čl. 151, vrátane zlepšenia pracovných podmienok a sociálneho zabezpečenia, zlepšenia podmienok pre držiteľov pasov iných ako sú pasy EÚ, a boja proti sociálnemu vylúčeniu. Čl. 27-31 a 34 Charty základných práv EÚ obsahujú niekoľko práv pracovníkov, vrátane práva na informácie a konzultácie v rámci podniku, práva na kolektívne vyjednávanie, na ochranu v prípade bezdôvodného prepustenia a spravodlivé a primerané pracovné podmienky, vrátane najvyššej prípustnej dĺžky pracovného času, denného a týždenného odpočinku a každoročnej platenej dovolenky. Zahŕňa uznanie práva na dávky sociálneho zabezpečenia v prípade straty zamestnania.

Podľa pravidiel EÚ, ak sa presťahujete z jednej krajiny EÚ do inej, máte nárok na tie isté dávky v nezamestnanosti⁶ ako osoby so štátnou príslušnosťou danej krajiny. Hoci pravidlá týkajúce sa toho, ako dlho musíte pracovať, aby ste mali nárok na tieto dávky v nezamestnanosti, nie sú v každej krajine rovnaké, a ľudia musia často odpracovať rozmanité časové obdobia, kým získajú nárok na tieto dávky, krajina, do ktorej sa presťahujete, musí zohľadniť čas, ktorý ste odpracovali v ostatných krajinách EÚ, ako súčasť uvedeného časového obdobia. Pravidlá EÚ takisto umožňujú občanom dostávať podporu v nezamestnanosti ďalších 3-6 mesiacov v inom členskom štáte EÚ, kým si v tom štáte hľadajú prácu.

Pravidlá EÚ však nevyžadujú robiť opatrenia na riešenie nezamestnanosti, neistých a zle platených pracovných miest v celej EÚ, ktoré predstavujú problém pre právo na spravodlivé a primerané pracovné podmienky.

V máji 2015 Eurostat⁷ odhadol, že miera nezamestnanosti v 28 členských štátoch EÚ bola 9,6% a 10,3% v Eurozóne. Nezamestnanosť mladých ľudí (mladších ako 25 rokov) bola 20,6% v EÚ-28 a 22,1% v Eurozóne. No v Grécku bola nezamestnanosť mladých ľudí 49,7%, v Španielsku 49,3%, v Chorvátsku 43,6% a v Taliansku 41,5%.

⁶ ec.europa.eu/social/main.jsp?catid=862&langid=en

⁷ ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/unemployment_statistics

ZDRAVOTNÁ STAROSTLIVOSŤ

Čl. 168 ZFEÚ vyžaduje, aby Únia robila opatrenia zamerané na zlepšenie verejného zdravia a Čl. 35 Charty základných práv obsahuje aj právo na prístup k preventívnej zdravotnej starostlivosti a právo využívať lekársku starostlivosť za podmienok ustanovených vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou.

EÚ nezasahuje priamo, aby stanovila vnútroštátnu politiku zdravotnej starostlivosti, skôr na seba preberá úlohu koordinátora⁸ pri zabezpečovaní ochrany občanov EÚ pri uplatňovaní slobody pohybu podľa tých istých podmienok ako štátni príslušníci danej krajiny, keď sa presťahujú do iného členského štátu.

V roku 2014 Európska rada 9vyjadrila obavu, že finančná kríza ovplyvňuje schopnosť členských štátov EÚ poskytnúť prístup k zdravotnej starostlivosti a sociálnej ochrane, najmä so zreteľom na Čl. 168 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Okrem problémov uvedených v správe pre Európsky parlament (pozrite vyššie) správa, ktorú v roku 2014 vypracoval EuroFound¹⁰, poukázala na to, že úsporné opatrenia zavádzajú nové skupiny, ktoré môžu byť vystavené nedostatočnej zdravotnej starostlivosti z dôvodu zvýšenej nezamestnanosti, zmien v systéme a zvýšenej diskriminácie a xenofóbie. V správe sa takisto uvádza, že obmedzenia služieb v jednej časti systémov zdravotnej starostlivosti vedú k náporu na iné časti – ako je zvýšené používanie nemocničnej starostlivosti, keďže rodiny sú čoraz menej schopné starať sa o členov rodiny doma, a zvýšené používanie rýchlej zdravotníckej pomoci, ktorá je lacnejšia alebo dostupnejšia ako návšteva všeobecného lekára.

VZDELANIE

Článok 165(1) ZEÚ stanovuje, že Spoločenstvo prispeje k rozvoju kvalitného vzdelávania povzbudzovaním spolupráce medzi členskými štátmi a v prípade potreby aj podporou a doplnením ich aktivít, pričom bude plne rešpektovať zodpovednosť členských štátov za obsah učebných osnov a organizáciu školstva a ich kultúrnu a jazykovú rozmanitosť. Čl. 14

⁸ ec.europa.eu/social/main.jsp?catid=859&langid=en

⁹ www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lisa/143283.pdf

¹⁰ https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1442en.pdf

Charty základných práv EÚ stanovuje, že každý má právo na vzdelanie a na prístup k odbornej príprave a ďalšiemu vzdelávaniu.

Tak ako v iných oblastiach, o ktorých sa tu hovorí, EÚ ani v oblasti vzdelávania nezaviedla pravidlá, ktoré by ovplyvnili vnútroštátnu politiku, skôr sa zamerala na koordináciu mobility vzdelávania a vypracovanie politiky v oblasti vzdelávania vo všetkých členských štátoch. Sem patrí napríklad program ERASMUS, zabránenie diskriminácii vo vzdelávaní občanov EÚ na základe štátnej príslušnosti a uznávanie kvalifikácie z iných členských štátov EÚ.

Okrem problémov s uplatňovaním práva na vzdelanie uvedených v správe Európskeho parlamentu (pozrite vyššie), od roku 2008 dochádza k znižovaniu financovania univerzít v mnohých členských štátoch EÚ, pričom sa zvýšili poplatky za štúdium.

DÔCHODKY

Čl. 35 Charty základných práv EÚ uznáva právo na dávky sociálneho zabezpečenia a sociálne služby, ktorými sa zabezpečuje ochrana v prípade vysokého veku. EÚ zaviedla pravidlá, ktoré stanovujú, ako osoby, ktoré pracovali vo viacerých krajinách EÚ, môžu žiadať o dôchodky a ako môžu žiadať o dôchodky, keď sa na dôchodok usadia v inom členskom štáte EÚ, nezasahuje však priamo do vnútroštátnych dôchodkových predpisov.

This project is funded by the Fundamental Rights and Citizenship programme of the European Union

CITIZENRIGHTS

A project by European Alternatives